

Το διοικητικό, οργανωτικό, υποστηρικτικό και επιμορφωτικό έργο των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η περίπτωση του Τμήματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας.

Δημήτριος Γκότζος¹, Γεώργιος Ποταμιάς²

1. Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ.Π.Ε. Β' Αθήνας, Υπ. Δρ. Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με τη χρήση των Τ.Π.Ε. - Π.Τ.Δ.Ε. Παν. Κρήτης
dmgtzs@gmail.com
2. Δάσκαλος Δ.Σ. Ισραηλίτικης Κοινότητας Αθηνών, Δρ. Παιδαγωγικής -Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.
giogeo_gr@yahoo.co.uk

ΠΕΡΙΛΗΨΗ: Ο ρόλος του Υπευθύνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι ένας πολυσύνθετος ρόλος που άπτεται της οργάνωσης και διοίκησης της εκπαίδευσης αλλά και της υποστήριξης του διδακτικού έργου των εκπαιδευτικών, στο πλαίσιο της υλοποίησης προγραμμάτων και δράσεων στο θεματικό πεδίο της εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια ανάλυση των παραπάνω αναφερθέντων εστιάζοντας στην προσωπική εμπειρία από την άσκηση των καθηκόντων του Υπευθύνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας από το Σεπτέμβριο του 2012 μέχρι σήμερα, στο διοικητικό, οργανωτικό, υποστηρικτικό και επιμορφωτικό έργο του υπευθύνου και ιδιαίτερα στα χαρακτηριστικά της άσκησης εκπαιδευτικής ηγεσίας και προαγωγής της καινοτομίας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικά προγράμματα Π.Ε. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, καινοτομία, εκπαιδευτική ηγεσία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Αρχικά θεωρούμε χρήσιμο, λόγω της αναφοράς μας στο διοικητικό και οργανωτικό μας έργο να προηγηθεί μια αποσαφήνιση και διάκριση των όρων «διοίκηση» και «οργάνωση». Η διοίκηση αφορά την υλοποίηση ενός οργανωτικού σχήματος, που αποτελείται από έναν σκοπό και πολλούς συντελεστές που έχουν καθοριστεί και διαρθρωθεί από την οργάνωση (Μπουρής, 2008).

Η Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας, της οποίας την ευθύνη έχουμε ως προς το συντονισμό των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και των προωθητικών ενεργειών για την ανάδειξη της σημασίας του περιβάλλοντος και της εκπαίδευσης για την αειφορία, αριθμεί 195 μονάδες Προσχολικής Αγωγής και 159 μονάδες Δημοτικών Σχολείων, στις οποίες κατά το σχολικό έτος 2013-2014 υπηρετούσαν 3574 εκπαιδευτικοί και φοιτούσαν 34084 μαθητές και μαθήτριες. Η εκπαιδευτική πολιτική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης βεβαίως, βασίζεται τόσο

στο ρόλο του Υπευθύνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όσο και άλλων υποστηρικτικών δομών όπως τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Κ.Π.Ε.).

Η φιλοσοφία της διοικητικής και οργανωτικής πολιτικής που ακολουθήθηκε βασίστηκε στη διαμόρφωση ενός προφίλ που επιβάλλει τη συντονισμένη διαχείριση του παιδαγωγικού και οργανωτικού μας ρόλου μέσα και από τις προκλήσεις της σύγχρονης ψηφιακής εποχής. Κατά την άσκηση των καθηκόντων μας προσπαθήσαμε να εφαρμόσουμε την κατά τους Everald κ.ά. (2004) πολιτική της κατανόησης απέναντι στους εκπαιδευτικούς και τα αιτήματά τους, την αίσθηση του μέτρου και την αφοσίωση στο έργο μας με σκοπό να κερδίσουμε το σεβασμό και την εκτίμηση των εκπαιδευτικών αλλά και των άμεσων προϊσταμένων και συνεργατών μας στη Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας (Διευθυντή Διεύθυνσης και Σχολικούς Συμβούλους καθώς και των Διευθυντών/-τριών και Προϊσταμένων των σχολικών μονάδων). Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να εκφράσουμε τη συμφωνία μας με τους Everald κ.ά (2004) όσον αφορά την αντίληψη ότι επίκεντρο του διοικητικού μας έργου αποτελούν όχι μόνο τα αποτελέσματα του οργανισμού αλλά και οι ανθρώπινες σχέσεις (Everald κ.ά, στο ίδιο).

Η εκπόνηση και η εφαρμογή των καινοτόμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα απογοητεύσεις, στις οποίες πολλοί εκπαιδευτικοί ίσως δεν είναι διατεθειμένοι να υποβληθούν. Οι ελλείψεις γνώσεις ως προς την απαιτούμενη διδακτική μεθοδολογία και η έλλειψη διδακτικού χρόνου είναι δύο βασικές πηγές πρόκλησης τέτοιων απογοητεύσεων. Από τους επιμέρους παράγοντες που αναφέρει ο Βεργίδης (2008), όσον αφορά την υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης θα εστιάζαμε α) στην ελλιπή επιμόρφωση ως προς την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, τη χρήση των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική πράξη, τη βιωματική διδασκαλία, την υλοποίηση της μεθόδου project, τη χρήση εποπτικού υλικού καθώς επίσης και β) στην έλλειψη διδακτικού χρόνου, ειδικά στις ανώτερες τάξεις του δημοτικού, λόγω της πληθώρας των διδακτικών αντικειμένων, της μίας μόνο διδακτικής ώρας που διατίθεται για την Ευέλικτη Ζώνη Δημιουργικών και Διαθεματικών Δραστηριοτήτων καθώς και της εμπλοκής των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών σε πολλά προγράμματα.

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, οι ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου σχετικά με τη διαμορφωμένη κουλτούρα του, τα θέματα ομοιογένειας μαθητικού πληθυσμού, η σταθερότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, η ηλικία και τα προσόντα των εκπαιδευτικών (Λαϊνάς, 2000) ελήφθησαν υπόψη κατά την επικοινωνία μας με κάθε σχολική μονάδα. Για τις παραπάνω ιδιαιτερότητες φροντίσαμε να συγκεντρώνουμε πληροφορίες και μέσω των συνεργασιών μας με το Διευθυντή της Διεύθυνσης, τους/τις Σχολικούς Συμβούλους των Εκπαιδευτικών Περιφερειών Δημοτικής Εκπαίδευσης και Προσχολικής Αγωγής της Διεύθυνσης και τους/τις Διευθυντές/τριες – Προϊσταμένους/-νες των σχολικών μονάδων και να τις έχουμε υπόψη μας κατά την επικοινωνία μας με τους/τις εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων. Οι προαναφερθείσες επικοινωνίες γίνονται τόσο με σύγχρονο όσο και με ασύγχρονο τρόπο (ηλεκτρονική αλληλογραφία, τηλέφωνο, ηλεκτρονικές φόρμες επικοινωνίας, επισκέψεις σε σχολεία, συναντήσεις στην έδρα της Διεύθυνσης).

Επιπρόσθετα, κατά την άσκηση των καθηκόντων μας προσπαθήσαμε να ικανοποιήσουμε τα ακόλουθα κρίσιμα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν θεωρητικά τον ιδανικό καινοτόμο ηγέτη (Flanagan & Jacobsen 2003, Θεοφιλίδης & Στυλιανίδης 2000):

- Το όραμα που εστιάζει στη μάθηση (learning-focused envisioning): η ηγεσία οικειοποιείται τη χρήση των Τ.Π.Ε ως όραμά της για τη σχολική εκπαίδευση μέσω συνεχούς αξιολόγησης και ανατροφοδότησης.

- Τη δίκαιη παροχή (equitable providing): η ηγεσία θέτει σε προτεραιότητα την ενεργό αναζήτηση τρόπων απόκτησης του αναγκαίου εξοπλισμού και της τεχνικής υποστήριξης σε όλους τους εκπαιδευτικούς, χωρίς διακρίσεις. Στο πλαίσιο του παραπάνω χαρακτηριστικού εντάσσεται η προσπάθειά μας να παρέχουμε στους εκπαιδευτικούς εκπαιδευτικό υλικό σε έντυπη, οπτικοακουστική και ηλεκτρονική μορφή υποστηρικτικό για τα προγράμματά τους και να τους προτείνουμε και άλλες πηγές ανεύρεσης ανάλογου υλικού αλλά και τεχνική υποστήριξη μέσα από τη διοργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για τη χρήση των ΤΠΕ στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- Την τολμηρή μάθηση (adventurous learning): όπου η ηγεσία επενδύει ουσιαστικά στη χρήση των Τ.Π.Ε. με ανοικτή και θετική διάθεση για καινοτομίες. Μέσα από τις αναφορές που θα ακολουθήσουν θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τη βαρύνουσα σημασία που δώσαμε στη χρήση των ΤΠΕ με στόχο την προαγωγή της καινοτομίας.
- Την υπομονετική διδασκαλία (patient teaching): σύμφωνα με την οποία η προσωπική εμπλοκή της ηγεσίας στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών δημιουργεί θετική στάση επιμόρφωσης χωρίς να επιμένει σε ελεγκτικού τύπου αξιολογήσεις. Στο πλαίσιο του επιμορφωτικού μας ρόλου και ιδιαίτερα στα βιωματικά επιμορφωτικά εργαστήρια που συντονίσαμε προσπαθήσαμε να έχουμε ένα ρόλο συνεργατικό και συνεργευνητικό με στόχο την κατάκτηση της γνώσης μέσω της ενεργητικής συμμετοχής των εκπαιδευτικών και την ανάπτυξη δημιουργικών και κριτικών ικανοτήτων.
- Την προστατευτική ενδυνάμωση (protective enabling): η ηγεσία επιδιώκει την ένταξη των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Επίσης προστατεύει τη δημιουργική εργασία των εκπαιδευτικών εντός και εκτός σχολείου. Κατά τις επιμορφωτικές ή/και ενημερωτικές συναντήσεις με εκπαιδευτικούς τονίσαμε την ανάγκη συνεργασίας τους με την ευρύτερη σχολική κοινότητα στο πλαίσιο της υλοποίησης των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και τη μεγάλη σπουδαιότητα της γονεϊκής εμπλοκής σε αυτά.
- Την προσεκτική πρόκληση (careful challenging): Η ηγεσία προκαλεί κατεστημένες αντιλήψεις δοκιμάζοντας καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Βέβαια οι καινοτομίες πρέπει να εισάγονται με τέτοιο προσεκτικό τρόπο ώστε να μην δημιουργηθούν προβλήματα για το σχολείο ή τα μέλη του. Όπως προαναφέρθηκε, προσπαθήσαμε να λάβουμε υπόψη μας τις ατομικές ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής μονάδας κατά την προσπάθειά μας να ωθήσουμε το εκπαιδευτικό τους προσωπικό στην ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων μέσα από την υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και μέσω μιας επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών βασισμένη στις αρχές του ανοικτού στην κοινωνία σχολείου και στις συνεργασίες με τα Κ.Π.Ε., τις Περιβαλλοντικές Μ.Κ.Ο. και τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και άλλους φορείς.

Στο παραπάνω πλαίσιο φροντίζουμε για την έγκαιρη διακίνηση της πληροφορίας, την ανάδειξή της μέσω του Παγκόσμιου Ιστού και την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων υποβολής των σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, εκδήλωσης ενδιαφέροντος για επιμορφωτικά σεμινάρια της Διεύθυνσής μας, Κ.Π.Ε. και άλλων φορέων, δικτύωσης των σχολείων σε περιφερειακά, εθνικά και διεθνή θεματικά δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αναφορικά με τη διακίνηση της πληροφορίας μέσω του Παγκόσμιου Ιστού, αυτή γίνεται μέσω: α. του δικτυακού τόπου της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας (<http://www.dipevath.gr/>) β. του δικτυακού τόπου των Καινοτόμων Δράσεων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (<http://perivallontikh.eu>) γ. του δικτυακού τόπου των

Σχολικών Κήπων Βόρειας Αθήνας ([http:// northathensgardens.blogspot.gr/](http://northathensgardens.blogspot.gr/)) (ιστολόγιο θεματικά εξειδικευμένο σε θέματα διαχείρισης σχολικού κήπου) δ. του δικτυακού τόπου των Περιβαλλοντικών Εκπαιδευτικών Καινοτομιών (<http://kainotomoume.blogspot.gr>) (ιστολόγιο που λειτουργεί ως ψηφιακό αποθετήριο υλικού από τα υλοποιημένα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης).

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Σύμφωνα με το Mintzberg (2004), τρεις τομείς αναδεικνύουν το ειδικό βάρος της εκπαιδευτικής ηγεσίας με σκοπό την προαγωγή της καινοτομίας.

1. Στο διαπροσωπικό τομέα ο ρόλος του καθοδηγητή είναι αυτός που θα υποκινήσει, θα ενθαρρύνει και θα υποστηρίξει το όλο εγχείρημα, θα εναρμονίσει και θα συνθέσει ατομικές ανάγκες, στοιχείο πολύ σημαντικό καθώς η αλλαγή ή η καινοτομία προσκρούουν σε εμπόδια. Παράλληλα ο ρόλος του συνδέσμου με τους εξωτερικούς φορείς θα διευκολύνει τη διασύνδεση της μονάδας με τους τοπικούς φορείς.

Στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων μας επιχειρήσαμε τη διασύνδεση των εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων που υλοποίησαν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με πολλούς εξωτερικούς φορείς όπως:

α) Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ανά την επικράτεια με τα οποία συνεργαζόμαστε στο πλαίσιο i) της υλοποίησης επιμορφωτικών σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς ii) της συμμετοχής εκπαιδευτικών στα Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης iii) της επίσκεψης σχολικών τάξεων στα Κ.Π.Ε. για παρακολούθηση των εκπαιδευτικών τους προγραμμάτων.

β) οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης όπως τον Σύνδεσμο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Πόλεων

γ) Περιβαλλοντικές Μ.Κ.Ο. όπως η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης στο πλαίσιο του συντονισμού του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μαθαίνω για τα Δάση», το Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο πλαίσιο της εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος «Το Δώρο της Βροχής στην Πόλη», την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού στο πλαίσιο του θεσμού Βραβεία Αειφόρου Σχολείου, άλλες περιβαλλοντικές Μ.Κ.Ο. στο πλαίσιο διοργάνωσης επιμορφωτικών σεμιναρίων εκπαιδευτικών και προώθησης των εκπαιδευτικών τους προγραμμάτων.

2. Στον τομέα της διαχείρισης και αξιοποίησης πληροφοριών, ο καινοτόμος ηγέτης θα συλλέξει και θα μεταβιβάσει πληροφορίες απαραίτητες σχετικά με τη δράση ή την πρωτοβουλία που έχουν σχεδιάσει οι σχολικές μονάδες.

Στο παραπάνω πλαίσιο, επιχειρήσαμε το σχεδιασμό την ανάπτυξη και τη διαχείριση του ιστολογίου των Περιβαλλοντικών Εκπαιδευτικών Καινοτομιών (<http://kainotomoume.blogspot.gr>). Το ιστολόγιο των Περιβαλλοντικών Εκπαιδευτικών Καινοτομιών ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Ιανουάριο του 2013. Στόχος του η ανάδειξη των δράσεων και πρωτοβουλιών που έχουν σχεδιάσει οι σχολικές μονάδες της Διεύθυνσης Π.Ε Β' Αθήνας στο πλαίσιο της υλοποίησης των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Το ιστολόγιο των Περιβαλλοντικών Εκπαιδευτικών Καινοτομιών πέρα από ένα ψηφιακό αποθετήριο του υλικού που έχει παραχθεί στο πλαίσιο των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας, αποσκοπεί επιπρόσθετα στο να αποτελέσει έναν οδηγό καλών πρακτικών και να φέρει σε επαφή εκπαιδευτικούς από διαφορετικές σχολικές μονάδες, αναπτύσσοντας τόσο τη μεταξύ τους συνεργασία όσο και επικοινωνία και

δίνοντας το έναυσμα για ανάπτυξη διασχολικών συνεργασιών και δημιουργία μιας διαδικτυακής κοινότητας εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. (Ποταμιάς κ.ά., 2014).

3. Ο τομέας της λήψης και υλοποίησης αποφάσεων ίσως είναι ο σημαντικότερος, καθώς είναι ο πυρήνας του διοικητικού έργου. Ο σημαντικότερος ρόλος που αναλαμβάνει εδώ ο Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, είναι ο ρόλος του καινοτόμου και μεταρρυθμιστή. Έτσι σημαντικός είναι ο εντοπισμός ευκαιριών, η σχεδίαση, εισήγηση, προώθηση και εποπτεία αλλαγών. Εξίσου σημαντική είναι η διαχείριση των προβλημάτων που προκύπτουν, η κατανομή των πόρων, η εξεύρεση πόρων, η διαπραγμάτευση με το εξωτερικό περιβάλλον.

Δυστυχώς, κατά την περίοδο της θητείας μας, το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπει τη χρηματοδότηση των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, κάτι το οποίο επισημαίνεται και στο υπόμνημα της Πανελληνίας Ένωσης Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση προς τον Υφυπουργό Παιδείας (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε., 2014), όπου τίθεται το αίτημα της χρηματοδότησης «σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην 5η προγραμματική περίοδο, ΣΕΣ 2014-2020, κατά το πρότυπο παλαιότερων προγραμματικών περιόδων (ΣΠΠΕ, ΚΑΛΛΙΣΤΩ κ.ά.)».

Κατά τη διάρκεια της θητείας μας κάναμε προσπάθειες για την υλικοτεχνική υποστήριξη των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης μέσω:

α) Της οργάνωσης και εμπλουτισμού της βιβλιοθήκης του Τμήματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στην οποία αναφερόμαστε αναλυτικότερα παρακάτω.

β) Της ενθάρρυνσης των εκπαιδευτικών που υλοποιούν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για ένταξη τους στα Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, μέσα από τα οποία παρέχονται επιπλέον πόροι στους εκπαιδευτικούς, αναφορικά με την εξειδικευμένη υποστήριξη στη θεματική του προγράμματός τους υπό τη μορφή εκπαιδευτικού υλικού, επιμορφωτικών σεμιναρίων (στα οποία καλύπτεται η διαμονή και η διατροφή) και εκπαιδευτικών επισκέψεων μαθητών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί πως κατά τη διάρκεια της θητείας μας η Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας ανέλαβε ξανά το συντονισμό για την Ελλάδα του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μαθαίνω για τα Δάση» σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης. Στο πλαίσιο του εν λόγω δικτύου και μέσω πόρων που εξασφαλίστηκαν από την ΕΕΠΦ και ελληνικές και διεθνείς χορηγίες αναπτύχθηκε και διανεμήθηκε εκπαιδευτικό υλικό, διοργανώθηκαν πανελλαδικής εμβέλειας εκδήλωση βράβευσης σχολικών μονάδων και βιωματικά επιμορφωτικά σεμινάρια εκπαιδευτικών στους ορεινούς όγκους της Αττικής (Πάρνηθα και Πεντέλη). Κατά τη φετινή χρονιά έγινε αντίστοιχο επιμορφωτικό σεμινάριο στον Κιθαιρώνα σε συνεργασία με το Κ.Π.Ε. Ελευσίνας το οποίο εντάχθηκε, διά του Υπευθύνου Λειτουργίας, στη Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου κατά τη φετινή της ανασυγκρότηση, μετά και από δική μας πρωτοβουλία.

γ) Της συνεργασίας με Περιβαλλοντικές Μ.Κ.Ο. και της παροχής εγκεκριμένου από το Υ.ΠΑΙ.Θ. εκπαιδευτικού υλικού στους εκπαιδευτικούς. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί η συνεργασία μας με την Παιδαγωγική Ομάδα της Μεσογειακής Εκπαιδευτικής Πρωτοβουλίας του Μεσογειακού Γραφείου Πληροφόρησης για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο πλαίσιο της οποίας 40 αντίτυπα του εκπαιδευτικού υλικού με τίτλο «Το Δώρο της Βροχής στην πόλη» διανεμήθηκαν σε εκπαιδευτικούς της Διεύθυνσής μας που

υλοποιούν πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σχετικό με τη διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Ένα καινοτόμο στέλεχος σήμερα δεν μπορεί να αποτελεί ένα απλοϊκό μοντέλο διεκπεραιωτή (Μιχόπουλος, 1998). Πρέπει πάντα να θυμάται ότι κάθε εκπαιδευτική δομή εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σύστημα, το οποίο είναι αλληλένδετο με την κοινωνία, που το περιβάλλει και για να είναι επιτυχημένος θα πρέπει να φροντίζει να διατηρεί επαφές και να ενημερώνεται για τις πολλαπλές εξελίξεις και ανάγκες. Αυτό επιτυγχάνεται επικοινωνώντας ειδησεογραφικά με τον έξω κόσμο αλλά και με την καλλιέργεια θετικής νοοτροπίας στις σχολικές μονάδες αναγνωρίζοντας ότι ο ρόλος του είναι να τις καθοδηγήσει εφαρμόζοντας και υποστηρίζοντας εκπαιδευτικές καινοτομίες που προέρχονται μέσα από την ίδια την εκπαιδευτική κοινότητα, με συλλογικές διαδικασίες και συναντήσεις (Everard & Morris, 1999).

Κατά αυτό τον τρόπο ο Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ως στέλεχος της εκπαίδευσης, μπορεί να αποτελέσει τον ηγέτη – κύριο φορέα καινοτομιών στην σχολικές μονάδες της περιοχής ευθύνης του, καθώς συμβάλλει στη διαδικασία εισαγωγής νεωτερισμών, επιβλέπει τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται οι αλλαγές και φέρει την ευθύνη για την επιτυχία ή αποτυχία των εκπαιδευτικών καινοτομιών ανάλογα με το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν (Πασιαρδής 2004, Ράπτης & Βιτσιλάκη, 2007).

Η διαρκής επιμόρφωση του εκπαιδευτικού συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των παιδαγωγικών του αντιλήψεων και στρατηγικών, στην ανανέωση του περιεχομένου διδασκαλίας και στην παροχή διαρκούς επιστημονικής υποστήριξης στο δύσκολο έργο του (Χλαπάνης, κ.ά., 2004).

Στο παραπάνω πλαίσιο της καθοδήγησης υποστήριξης και εφαρμογής εκπαιδευτικών καινοτομιών και λαμβάνοντας υπόψη τις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών όπως αυτές παρουσιάζονται στις απολογιστικές, αυτοαξιολογικές φόρμες υλοποιηθέντων προγραμμάτων, που συμπληρώνουν οι εκπαιδευτικοί στο τέλος κάθε σχολικού έτους καθώς και το είδος των υποβληθέντων προγραμμάτων (ποσόστωση θεματικών, χρονική διάρκεια, ανάλυση περιεχομένου των σχεδίων υποβολής), σχεδιάζεται και οργανώνεται μια σειρά επιμορφωτικών απογευματινών προαιρετικών συναντήσεων διάρκειας συνήθως 4-5 ωρών.

Απαραίτητη κρίνεται η συνέργεια και αλληλοενημέρωση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας και ιδιαίτερα των Σχολικών Συμβούλων των Εκπαιδευτικών Περιφερειών Δημοτικής Εκπαίδευσης και Προσχολικής Αγωγής, που έχουν την παιδαγωγική καθοδήγηση του συνόλου της λειτουργίας των σχολικών μονάδων.

Όσον αφορά το είδος και τη μορφή των επιμορφωτικών εκδηλώσεων που διοργανώσαμε, παραθέτουμε την παρακάτω κατηγοριοποίηση.

Ημερίδες παρουσίασης καλών πρακτικών στο πλαίσιο της Εβδομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

- Εισαγωγική γενική μεθοδολογία προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
- Επιμορφώσεις σε συνδιοργάνωση με τα 4 Κ.Π.Ε. της Αττικής, τα Κ.Π.Ε. εμβέλειας και τα Κ.Π.Ε. στων οποίων τα θεματικά δίκτυα εντάσσονται σχολεία της περιοχής ευθύνης μας.
- Επιμορφώσεις ειδικού θεματικού χαρακτήρα (πχ νερό, δάσος, κλιματική αλλαγή, σχολικοί κήποι).
- Επιμορφώσεις πολυθεματικού χαρακτήρα με βάση την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- Επιμορφώσεις στο πλαίσιο του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μαθαίνω για τα Δάση» που συντονίζει η Διεύθυνση Π.Ε. Β' Αθήνας.

- Επιμορφωτικές συναντήσεις με ειδική θεματική σε συνεργασία με Σχολικούς Συμβούλους.
- Επιμορφωτικές συναντήσεις σε συνεργασία με Μ.Κ.Ο. που δραστηροποιούνται με αντίστοιχες θεματικές στον τομέα του περιβάλλοντος με στοχευμένη επιμόρφωση και πολλαπλών επιπέδων υποστήριξη: επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διανομή εκπαιδευτικού υλικού και εμπύχωση μαθητικών ομάδων από ειδικούς επιστήμονες, καθώς και αξιολογική συνάντηση αναστοχασμού.
- Επιμορφωτικές συναντήσεις στο πλαίσιο και του Κοινωνικού Σχολείου καθώς και της ολιστικής προσέγγισης των διαφόρων θεμάτων σε συνεργασία με τις Υπεύθυνες Αγωγής Υγείας και Πολιτιστικών Θεμάτων.
- Επιμορφωτικά σεμινάρια για την ενσωμάτωση της χρήσης των ΤΠΕ προκειμένου να υποστηριχθεί ασύγχρονα η υλοποίηση του πολύ μεγάλου αριθμού υποβληθέντων προγραμμάτων και να αναδειχθεί η εργαλειακή χρήση των ΤΠΕ στο πλαίσιο της ανάπτυξης και παρουσίασης των προγραμμάτων.
- Υποστήριξη των προγραμμάτων μέσω της τέχνης μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων για: θεατρικό παιχνίδι, εικαστικές κατασκευές, οπτικοακουστικές δημιουργίες κλπ.
- Ανάδειξη μέσω του δικτυακού τύπου των Καινοτόμων Δράσεων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης άλλων επιμορφωτικών δράσεων ή συνεδρίων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή εκθέσεων που μπορούν να συμβάλλουν στην πληρέστερη υλοποίηση των προγραμμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον 6ο Διαγωνισμό Ελληνόφωνων Εκπαιδευτικών Ιστότοπων ο παραπάνω δικτυακός τόπος έλαβε Ειδικό Έπαινο στην κατηγορία «Υποστηρικτικές δομές εκπαίδευσης: Διοικητικές Μονάδες Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και Περιφερειακών Διευθύνσεων». Σε διάστημα λειτουργίας δύομισι ετών έχει δεχτεί περίπου 170.000 επισκέψεις (μέτρηση 31/3/2015) και έχουν γίνει 743 αναρτήσεις ταξινομημένες σε 49 θεματικές κατηγορίες.

Επιπροσθέτως αναλαμβάνουμε οι ίδιοι πρωτοβουλίες για την εισαγωγή νέων καινοτομιών. Ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την υιοθέτηση των αρχών του Καταστατικού Χάρτη της Γης από εκπαιδευτικούς και σχολικές μονάδες της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας στο πλαίσιο της υλοποίησης των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, την Πρωτοβουλία του Καταστατικού Χάρτη της Γης στην Ελλάδα (<http://earthcharterhellas.edc.uoc.gr/>).

ΕΠΙΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Μέσω των προηγούμενων αναφορών μας έγινε προσπάθεια να αναδείξουμε τον πολυδιάστατο ρόλο του Υπευθύνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ο οποίος σε δύσκολες συνθήκες (πολύ μεγάλος αριθμός εποπτευόμενων σχολικών μονάδων και υλοποιούμενων προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, έλλειψη γραμματειακής υποστήριξης, έλλειψη χρηματοδότησης των προγραμμάτων) καλείται να διεκπεραιώσει ένα σύνθετο έργο με διοικητικές, οργανωτικές, επιμορφωτικές και υποστηρικτικές διαστάσεις. Οι αναφορές μας βασίστηκαν στην προσωπική μας εμπειρία και καταγραφή του τρόπου άσκησης των καθηκόντων του Υπευθύνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Π.Ε. Β' Αθήνας και στη σύνδεσή της με τη σύγχρονη βιβλιογραφία και έρευνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βεργίδης, Δ.Κ. (2008). Προβλήματα των δασκάλων στην επιτέλεση του έργου τους. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε στις 30-11-2014 από: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/4376/1271.pdf>
- Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. (2014). Προτάσεις για το θεσμό της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 28/2-5-2014 Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Ανακτήθηκε στις 13-11-2014 από: <https://sites.google.com/site/peekpethess/anakoinoiseis-kentrikou-ds/protaseisgiatonthesmotesperiballontikesekpses>
- Everard, K.B. & Morris, G. (1999). Αποτελεσματική Εκπαιδευτική Διοίκηση. (Μετάφραση: Δ. Κίκιζας). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Everard, K.B., Morris, G. & Wilson I. (2004). Effective School Management, 4η έκδοση. London: Paul Chapman
- Flanagan, L. & Jacobsen, M. (2003). Technology leadership for the twenty - first century principal. Journal of Educational Administration, Vol. 41, No. 2.
- Θεοφιλίδης, Χ., & Στυλιανίδης, Μ. (2000). Φιλοσοφία & Πρακτική της Διοίκησης Δημοτικού Σχολείου στην Κύπρο. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Λαΐνας, Α. (2000). Διοίκηση και προγραμματισμός σχολικών μονάδων: επιστημονικές προσεγγίσεις και ελληνική πραγματικότητα. Θεσσαλονίκη: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Mintzberg, H. (2004). Managers not MBAs. San Francisco: Berrett-Koehler.
- Μιχόπουλος, Α. (1998). Εκπαιδευτική διοίκηση. Ιδιωτική Έκδοση.
- Μπουρής, Ι. (2008). Γενικές αρχές της οργάνωσης και διοίκησης της εκπαίδευσης. Εκπαιδευτική ενότητα στο πλαίσιο του Υποέργου 3 «Προγράμματα Επιμόρφωσης Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης» της Πράξης «Επιμόρφωση Στελεχών Διοίκησης της Εκπαίδευσης». Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. Ανακτήθηκε στις 30-11-2014 από: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/4550/1297.pdf>
- Πασιαρδής, Π. (2004). Εκπαιδευτική Ηγεσία. Από την Περίοδο της Ευμενούς Αδιαφορίας στην Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ποταμιάς, Γ., Βίγκου, Α. & Γκότζος, Δ. (2014). Η εκπαιδευτική χρήση των ιστολογίων. Η περίπτωση της ανάπτυξης και παρουσίασης των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από έναν Υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και μία εκπαιδευτικό. Στο Π. Αναστασιάδης, Ν. Ζαράνης, Β. Οικονομίδης & Μ. Καλογιαννάκης (επιμ.). Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση», Ε.Τ.Π.Ε., Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο, 3-5 Οκτωβρίου 2014.
- Ράπτης, Ν. και Βιτσιλάκη, Χ. (2007). Ηγεσία και Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων: Η Ταυτότητα του Διευθυντή της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη.
- Χλαπάνης, Γ., Μπράτισης, Θ., Μηναιδή Α., & Δημητρακοπούλου Α (2004). Πρόταση για μοντέλο επιμόρφωσης και υποστήριξης από απόσταση που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εκπαιδευτικών. Στο Ν. Τζιμόπουλος & Μ. Ιωσηφίδου (επιμ.). Πρακτικά 2ου Ελληνικού Συνεδρίου «Εκπαιδευτικοί και ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη», Ε.Τ.Π.Ε., Σύρος, 9-11 Μαΐου, 2003, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, Τόμος Β΄.